

О. М. БУРКА

старший викладач

Запорізький національний технічний університет

ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті викладено результати дослідження, спрямованого на визначення компонентів готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності (комунікативний, соматичний, особистісний, фізкультурно-практичний). Висвітлено методи дослідження, серед яких: аналіз наукових джерел, анкетування з наступним факторним аналізом отриманих даних та інтерпретацією результатів. Виокремлено та обґрунтовано показники готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій.

Ключові слова: фізичний терапевт, факторний аналіз, структурна модель готовності, фізкультурно-оздоровчі технології.

Сьогодні в Україні загострилася проблема погіршення стану здоров'я населення. Тому виникає потреба в збільшенні кількості фізичних терапевтів – дипломованих спеціалістів, здатних підтримувати та покращувати стан здоров'я населення оздоровчими, рекреаційними та фізкультурними заходами.

Відповідальність за якісну підготовку майбутніх фізіотерапевтів держава покладає на вищі навчальні заклади, які керуються низкою документів, що регулюють діяльність і підготовку майбутніх фізіотерапевтів, а саме: Закон України “Про реабілітацію інвалідів в Україні” (від 06.10.2005 р. № 2961-IV); Накази МОЗ України «Про внесення змін до довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 “Охорона здоров'я”» (від 07.11.2016 р. № 1171), “Про затвердження примірних посадових інструкцій та кваліфікаційних характеристик з метою поліпшення лікарсько-фізкультурної служби в Україні” (від 29.03.2011 р. № 176), Постанова КМУ “Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти” (від 29.04.2015 р. № 266), Концепція державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту в Україні на період до 2020 року (від 09.12.2015 р. № 1320-р).

Вищезазвані документи визначають місце фізичного терапевта в системі охорони здоров'я, його кваліфікаційні характеристики, посадові інструкції, сфери діяльності тощо.

Останнім часом у наукових публікаціях зазначають, що виконання основних функцій фізіотерапевтів можливе через використання фізкульту-

рно-оздоровчих технологій (ФОТ), під якими зазвичай розуміють систему організації локомоцій людини з метою корекції стану здоров'я.

Вплив ФОТ на стан біо-психо-соціального благополуччя різних верств населення описано в працях: В. Іваночко [5], В. Кашуби [6], С. Крошки, О. Матліною [7], В. Черній [11]. Автори довели позитивний вплив фізкультурно-оздоровчих технологій на організм людей різного віку та виду діяльності, а також висвітлили роль ФОТ у їх життєдіяльності.

Зокрема, В. Кашуба наводить дані дослідження доцільності використання ФОТ для жінок першого зрілого віку через оперування індивідуальними біомеханічними особливостями просторової організації тіла, що сприяють позитивним змінам морфофункціональних показників і розвитку фізичних якостей [6].

Можливість впливу ФОТ на психологічний стан особистості продемонстровано в дослідженні В. Черній. Автор навела результати дослідження використання фізкультурно-оздоровчих технологій у загальноосвітніх навчальних закладах. ФОТ розглянуто як знаряддя формування стійкої мотивації до здорового способу життя [11].

С. Крошкою та О. Матліною продемонстровано дані дослідження з використання ФОТ для формування соціального здоров'я дошкільнят, розвиток якого відбувається через інноваційні технології впливу на фізичне та психологічне здоров'я, підвищуючи інтерес і здатність до контактування з найближчим оточенням [7].

Проблематику фахової підготовки фізичних терапевтів (реабілітологів) висвітлено в працях Н. Белікової [1], М. Верховської [2], О. Погонцевої [8]. Авторами сформульовано дефініції ФОТ, обґрунтовано характеристики готовності фахівців до їх використання, визначено педагогічні умови підготовки цих фахівців тощо.

Утім аналіз наукових джерел виявив, що процесу формування готовності фізіотерапевтів до використання ФОТ приділено недостатньо уваги, що визначило вибір напрямку нашого дослідження.

Мета статті – визначити показники готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел, анкетування; факторний аналіз емпіричних даних; моделювання.

Будь-який педагогічний процес втрачає сенс у разі відсутності формалізованого опису очікуваного результату. Не є винятком і процес підготовки майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності.

Аналіз наукових джерел показав, що автори визначають поняття “готовність” як здатність реалізувати професійні знання та вміння в практичній діяльності, відповідність рівню компетентності, що забезпечує вміння реалізації професійних навичок.

Приєднання України до Болонського процесу, а також загальні тренди Європейської вищої освіти зумовлюють розгляд готовності до профе-

сійної діяльності з погляду компетентнісного підходу. Ця тенденція прослідковується в Стандарті вищої освіти галузі знань 22 “Охорона здоров’я”, спеціальності 227 “Фізична терапія, ерготерапія”.

У документі зазначено, що готовність фахівця з фізичної терапії складається із загальних (здатність працювати з фаховою інформацією, здатність застосовувати методи ефективного спілкування, здатність відповідати за результати професійної діяльності тощо), інтегральних (здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми, пов’язані з порушеннями функцій органів і систем) та фахових компетентностей (здатність провадити безпечну практичну діяльність для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця, здатність ефективно реалізовувати програму фізичної реабілітації, здатність шукати шляхи постійного покращення якості реабілітаційних послуг тощо) [10].

В. Семиченко розглядає професійну готовність як психологічний стан, що складається з операційної, функціональної, особистісної готовності [9].

О. Погонцева вбачає готовність студента в наявності сформованості уявлення про професію, відповідальності, високому рівні активізації знань, умінь і навичок тощо, а компонентами готовності називає теоретичні та методичні знання, професійні вміння та психологічні якості особистості [8].

Спільні риси понять “готовність” і “професійна компетентність” відзначає Д. Воронін. Автор виявив, що професійна компетенція складається із: соціально-психологічної, мотиваційно-технологічної, інформативно-аналітичної, дослідницької, управлінської, валеологічної, освітньої, психолого-педагогічної та культурної компетентностей [4].

Також із позиції формування компетентності розглядає питання формування готовності О. Владімірова. Дослідниця вважає, що одним із критеріїв якісної підготовки є високий рівень конкурентоздатності, формування якого відбувається засобами самовдосконалення, самоосвіти, професійної самореалізації. Освітній результат, на думку автора, виявляться за наявністю можливості вільного відтворення студентом власних знань, умінь і навичок, а також за рівнем педагогічної рефлексії та самосвідомості [3].

Чотирьохкомпонентну готовність відзначає в своїх працях Н. Белікова. Дослідниця виділяє: мотиваційний (формування інтересу та мотивацій до власної професії), когнітивний (постійне вдосконалення та збільшення обсягу знань), оперативний (володіння засобами реабілітаційної діяльності) та особистісний (діагностичні вміння, сформованість моральних та етичних норм, здатність до самонавчання тощо) компоненти [1].

Аналіз матеріалів щодо формування готовності фізичних терапевтів до професійної діяльності виявив не лише відсутність єдиного погляду на цей процес, а й показав відсутність розгляду питання формування готовності фізіотерапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій, а отже – відсутність основи для підготовки фахівців у цій сфері. Це стало поштовхом для проведення дослідження.

Узагальнюючи наявні дефініції, під готовністю майбутніх фізичних терапевтів до використання ФОТ будемо розуміти сформований у процесі підготовки активно-діяльнісний стан, що складається з теоретичних та практичних знань, умінь і навичок та є вихідною складовою професійної самореалізації.

Для встановлення структури цієї інтегративної характеристики майбутнього професіонала створено опитувальник, який було запропоновано фахівцям, що працюють у сфері оздоровлення та фізичної реабілітації.

Експерти визначали 10 ознак, які, на їх думку, характеризують сформованість готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання ФОТ. Також експерти оцінювали визначені параметри в балах (1 бал – найменш значущий, 10 – найважливіший). Отримані результати подано в табл. 1.

Таблиця 1

**Ознаки готовності майбутніх фізичних терапевтів
до використання фізкультурно-оздоровчих технологій**

№ з/п	Характеристика	Середній бал	Кількість експертів (%)
1	2	3	4
1.	Соціальна компетентність	6,30	71,43
2.	Знання про будову, внутрішні процеси, патології та рухи організму	9,13	57,14
3.	Вміння створювати психологічний комфорт	6,86	50,00
4.	Відповідальність	5,14	50,00
5.	Прагнення до професійної самореалізації	6,14	50,00
6.	Прагнення до самовдосконалення	6,00	42,86
7.	Психологічна зрілість	4,67	42,86
8.	Стресостійкість	6,20	35,71
9.	Прагнення до навчання та самонавчання	4,60	35,71
10.	Здатність до емпатії	4,80	35,71
11.	Уміння з розроблення та коригування програм оздоровлення	5,00	35,71
12.	Сформованість чіткого уявлення про професійні обов'язки, ролі та функції	6,40	35,71
13.	Здатність до самоконтролю та самодисципліни	4,00	28,57
14.	Стремління до підтримки здоров'я та фізичної форми	5,75	28,57
15.	Добррозичливе ставлення до пацієнтів	4,00	28,57
16.	Дотримання соціальних, етичних і моральних норм	4,67	21,43
17.	Професійна креативність	5,33	21,43
18.	Здатність до встановлення комунікативних зв'язків	4,00	21,43
19.	Ініціативність у професійній діяльності	4,67	21,43
20.	Знання сучасних фізкультурно-оздоровчих методик	8,00	21,43
21.	Здатність адаптуватися до змінних обставин	6,00	21,43
22.	Вміння розробляти індивідуальні фізкультурно-оздоровчі програми	9,00	21,43
23.	Здатність до професійної рефлексії	3,33	21,43
24.	Вміння використовувати інформаційні технології	3,00	21,43
25.	Позитивна налаштованість	1,67	21,43

Продовження табл. 1

1	2	3	4
26.	Знання з теорії та методики фізичного виховання	7,50	14,29
27.	Охайність	1,00	14,29
28.	Уміння здійснювати контроль станів пацієнта	5,50	14,29
29.	Володіння вербальними та невербальними техніками	2,00	14,29
30.	Педагогічні вміння	4,50	14,29
31.	Професійна ерудиція	9,00	7,14
32.	Знання основ дієтології	6,00	7,14
33.	Гнучкість мислення	8,00	7,14
34.	Знання іноземних мов	1,00	7,14
35.	Уміння залучати пацієнта до реалізації програм оздоровлення	7,00	7,14

Оцінювання результатів здійснено з використанням програми Statistica 6, а саме – пакету “Таблиці багатомірних відгуків”.

Підсумком обробки даних анкетування фахівців стало виявлення професійно важливих ознак, що визначають успішність фізичного терапевта в застосуванні фізкультурно-оздоровчих технологій. Виявлені властивості систематизовано згідно з рейтингом у чотирьох компонентах і розташовано в порядку зменшення важливості на думку експертів.

Таблиця 2

Зміст факторів, які характеризують структуру готовності майбутніх фізіотерапевтів до використання ФОТ

№ з/п	Характеристика	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4
1	2	3	4	5	6
1.	Соціальна компетентність	-0,81	0,27	-0,21	0,29
2.	Прагнення до самовдосконалення	-0,41	0,35	0,31	-0,52
3.	Вміння створювати психологічний комфорт	0,12	-0,40	0,04	0,45
4.	Знання про будову, внутрішні процеси, патології та рухи організму	-0,07	-0,92	-0,07	0,08
5.	Відповідальність	-0,12	0,14	-0,81	0,27
6.	Стресостійкість	0,43	0,36	-0,35	0,53
7.	Здатність до самоконтролю та самодисципліни	0,32	0,38	-0,42	0,39
8.	Прагнення до навчання та самонавчання	0,22	0,22	0,36	-0,24
9.	Стремління до підтримки здоров'я та фізичної форми	0,04	-0,85	-0,02	0,09
10.	Знання з теорії та методики фізичного виховання	0,11	0,05	-0,09	-0,91
11.	Здатність до емпатії	-0,66	-0,41	0,23	0,17
12.	Прагнення до професійної самореалізації	0,01	-0,07	-0,85	-0,26
13.	Доброзичливе ставлення до пацієнтів	-0,30	0,04	-0,16	0,15

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
14.	Дотримання соціальних, етичних і моральних норм	-0,79	0,05	0,33	0,07
15.	Професійна ерудиція	0,03	0,16	0,00	-0,18
16.	Охайність	-0,28	0,09	0,48	0,20
17.	Уміння здійснювати контроль станів пацієнта	0,35	-0,02	0,01	-0,26
18.	Уміння з розроблення та коригування програм оздоровлення	0,68	0,04	0,32	0,30
19.	Професійна креативність	-0,42	0,30	0,34	0,13
20.	Здатність до встановлення комунікативних зв'язків	0,12	0,30	-0,03	-0,46
21.	Ініціативність у професійній діяльності	-0,58	0,31	0,48	0,09
22.	Володіння сучасними фізкультурно-оздоровчими методиками	0,01	0,09	-0,07	-0,80
23.	Здатність адаптуватися до змінних обставин	0,16	0,26	0,40	0,26
24.	Знання основ дієтології	0,24	0,03	0,26	0,25
25.	Вміння розробляти індивідуальні фізкультурно-оздоровчі програми	0,37	-0,06	0,10	-0,75
26.	Сформованість чіткого уявлення про професійні обов'язки, ролі та функції	0,71	-0,18	0,28	0,17
27.	Здатність до професійної рефлексії	-0,20	0,12	0,00	-0,12
28.	Вміння використовувати інформаційні технології	0,29	-0,68	0,23	-0,05
29.	Гнучкість мислення	0,26	-0,64	0,09	-0,16
30.	Володіння вербальними та невербальними техніками	0,55	0,21	0,13	0,06
31.	Психологічна зрілість	-0,12	-0,44	-0,29	0,23
32.	Позитивна налаштованість	-0,28	-0,34	-0,29	0,19
33.	Педагогічні вміння	-0,78	-0,06	0,00	0,13
34.	Знання іноземних мов	0,35	-0,11	0,28	-0,01
35.	Уміння залучати пацієнта до реалізації програм оздоровлення	-0,06	0,17	-0,75	0,17
36.	Загальна дисперсія	5,58	4,27	3,93	4,11
37.	Удільна вага	0,16	0,12	0,11	0,12

Склавши наведену матрицю, ми отримали змогу побудувати факторну структуру готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій. Її подано в табл. 3.

Таблиця 3

**Факторна структура готовності
майбутніх фізичних терапевтів до використання ФОТ**

№ фактора	Значущі функції, що входять до складу фактора	Удільна вага фактора, %
1.	1, 14, 33	16
2.	4, 9	12
3.	5, 12, 35	11
4.	10, 22, 25	12
Усього:		51

Як видно з табл. 3, структура готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності містить чотири фактора, що пояснюють 51% загальної дисперсії вибірки.

В першому факторі (16%) співвідносяться такі характеристики: “соціальна компетентність”, “дотримання соціальних, етичних і моральних норм”, “педагогічні вміння”. Соціальна спрямованість і демонстрація потреби у взаємодії пацієнта та фізіотерапевта дає змогу визначити цей компонент як “комунікативний”.

У другому факторі (12%) між собою корелюють два показники: “знання про будову, функції та стани людського тіла”; “стремління до підтримки здоров’я та фізичної форми”. Наявність спрямованості визначених характеристик на фізичне здоров’я сприяє об’єднанню їх у “соматичний” компонент.

Показники “відповідальність”, “орієнтованість на професійну самореалізацію” та “уміння залучати клієнтів до сумісного тренувального процесу” комбінують “особистісний” фактор, адже кожна характеристика спрямована на формування індивідуальних якостей людини.

У “фізкультурно-практичному” факторі (12%) співвідносяться: “знання з теорії та методик фізичного виховання”, “володіння сучасними фізкультурно-оздоровчими методиками” та “уміння з розроблення та коригування програм оздоровлення”. Наявність практичного компонента навчання, а також потреба в теоретичних знаннях із фізичного виховання підтверджують доцільність виявлення отриманого фактора.

Отже, поєднавши в єдину систему результати дослідження, ми отримали обґрунтовану структурну модель готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності (рис.).

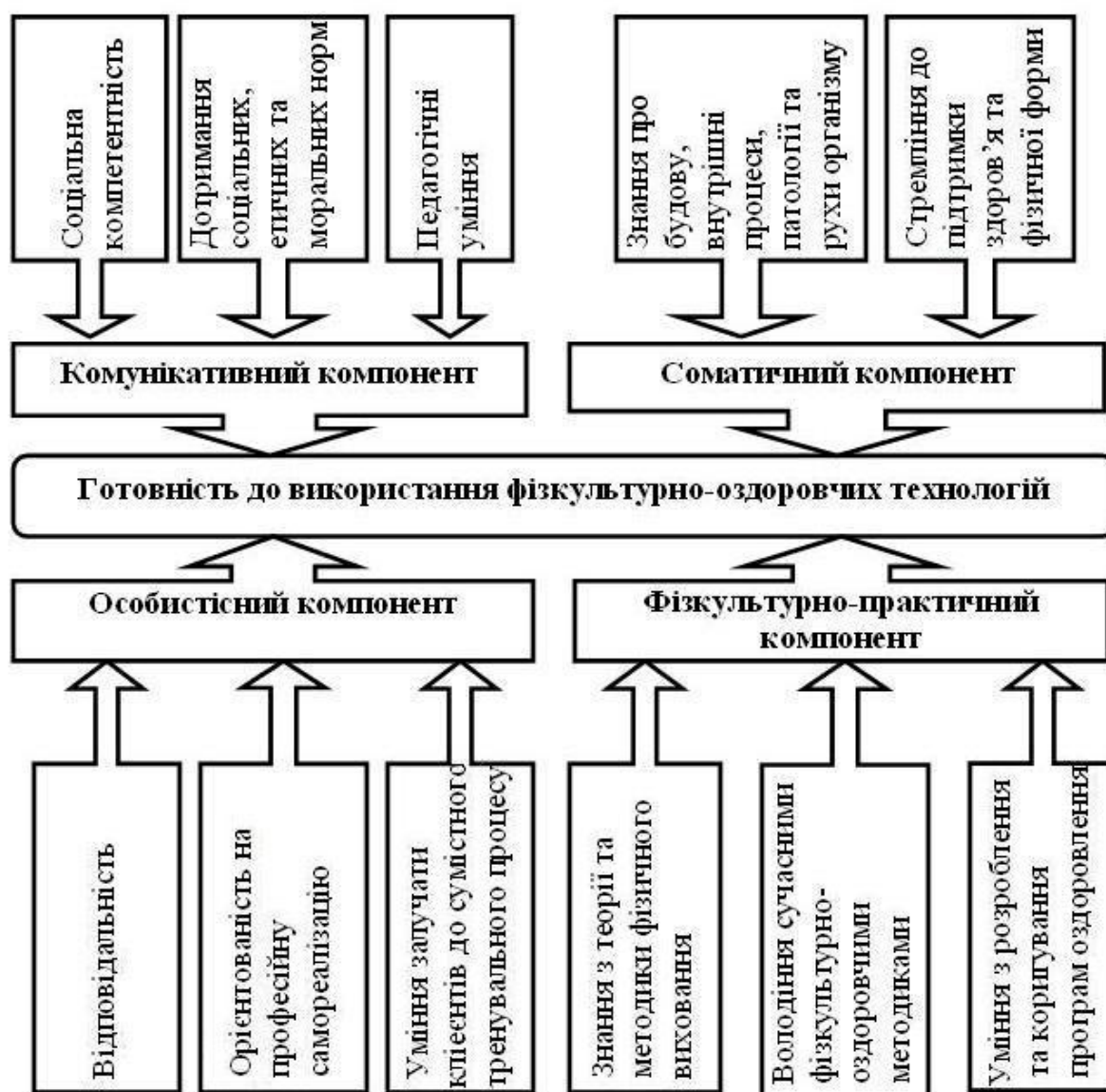

Рис. Структурна модель готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій

Висновки. Отже, готовність майбутніх фізичних терапевтів до використання ФОТ у професійній діяльності – це згенерований у процесі підготовки, активно-діяльнісний стан, що складається з теоретичних та практичних знань, умінь і навичок та є вихідною складовою професійної самореалізації.

Структурна модель цієї готовності інтегрує такі компоненти: комунікативний (відображає соціально значущий аспект готовності), соматичний (відображає здоров'язберігальний аспект готовності), особистісний (відображає індивідуально-особистісний аспект готовності) та фізкультурно-практичний (відображає прикладний аспект готовності).

Отриманий у дослідженні результат закладає основи для формування критеріально-оцінного апарату готовності майбутнього фізичного терапевта до використання фізкультурно-оздоровчих технологій.

Перспективи подальшого дослідження полягають у розробці моделі підготовки майбутніх фізіотерапевтів до використання ФОТ у професійній діяльності.

Список використаної літератури

1. Белікова Н. О. Теоретичні основи формування у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації готовності до здоров'язбережувальної діяльності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 1. С. 12–16.
2. Верховська М. В. Понятійна конструкція “фізкультурно-оздоровча технологія” в галузі педагогіки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2016. № 51 (104). С. 98–103.
3. Владімірова О. В. Професійна компетентність майбутнього фахівця з фізичної реабілітації як умова його конкурентоспроможності. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. Харків, 2009. № 5. С. 43–46.
4. Воронін Д. Є. Модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького* : зб. наук. пр. Серія: Педагогіка. 2008. № 1. С. 173–183.
5. Іваночко В. В. Вплив оздоровчих фітнес-програм з використанням базової аеробіки на рівень здоров'я студенток із захворюванням кардіореспіраторної системи. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія: Фізичне виховання та спорт : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2012. С. 133–139.
6. Кашуба В. А., Івчатова Т. В. Современные оздоровительные технологии, используемые в процессе физического воспитания женщин первого зрелого возраста. *Молодіжний науковий вісник*. 2013. С. 32–37.
7. Крошка С. А., Матліна О. В. Використання оздоровчих технологій в аспекті валеологічного виховання дітей дошкільного віку. *Еколого-валеологічне виховання дітей дошкільного віку в сучасному освітньому просторі* : матер. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Суми, 2015. С. 201–206.
8. Погонцева О. В. Формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності в оздоровчих центрах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 22 с.
9. Семиченко В. А. Психологія особистості. Київ, 2001. 427 с.
10. Стандарт вищої освіти галузі знань 22 “Охорона здоров'я”, спеціальність 227 “Фізична терапія, ерготерапія”. Київ, 2006. 31 с.
11. Черній В. П. Практика використання фізкультурно-оздоровчих технологій в умовах навчального закладу. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2015. Вип. 5 (1). С. 261–264.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2017.

Бурка Е. Н. Результативные параметры готовности будущего физического терапевта к использованию физкультурно-оздоровительных технологий

В статье приведены результаты исследования, направленного на определение компонентов готовности будущих физических терапевтов к использованию физкультурно-оздоровительных технологий в профессиональной деятельности (коммуникативный, соматический, личностный, физкультурно-практический). Рассмотрены методы исследования, среди которых: анализ научных источников, анкетирование с последующим факторным анализом полученных данных и интерпритацией результатов. Выделены и обоснованы показатели готовности будущих физических терапевтов к использованию физкультурно-оздоровительных технологий.

Ключевые слова: *физический терапевт, факторный анализ, структурная модель готовности, физкультурно-оздоровительные технологии.*

Burka O. The Effective Parameters of the Future Physical Therapist Readiness to Using of Health and Fitness Technologies

In the article there are the results of the research aimed at definition of readiness components of the future physical therapists to use health and fitness technologies in their work.

The materials on the formation readiness of physical therapists for professional activity were analyzed. As a result, it was revealed not only the lack of a common view on this process, but also the lack of consideration for the question of forming the readiness of physiotherapists to use health and fitness technologies. And, consequently, the lack of a basis for training specialists in this field.

Were considered research methods, among which are the following: analysis of the learned treatise, questionnaire with the further combined analysis of the received data and interpretation of the results.

Were defined and justified the readiness factors of the future physical therapists to use health and fitness technologies.

As the result of the realized questionnaire and the combines analysis of the received data we managed to reveal and combine four components of the readiness. In the first group of factors, the indices of the social skills level are correlated, and it permitted to combine them into "communication" component.

The second factor revealed the most important characteristics that are aimed to maintain the level of the physical health, and this component received the name "somatic".

In the third factor are collected the characteristics of the individual qualities of the future physical therapist, that is why we are going to call this factor as "personal".

The presence of the practical indices as well as the necessity of the theoretical knowledge of the physical fitness' basic principles stipulate "physical and practical" component (the fourth factor) of the readiness of the future physical therapists to use health and fitness technologies in their work.

The result obtained in the study lays the groundwork for the formulation the criterial-assessment apparatus of the willingness the future physical therapist to use health and fitness technologies.

Key words: *physical therapist, combined analysis, structural model of the readiness, health and fitness technologies.*